

ПАМ'ЯТІ ВЧЕНОГО

УДК 929:101.9"19/20"

DOI

Мельников Олександр Валерійович

доктор економічних наук, кандидат технічних наук, професор

Приватний заклад вищої освіти «ІТ СТЕП Університет»,

вул. Замарстинівська, 83а, Львів, Україна

orcid.org/0000-0002-9741-9726

ПІШОВ НЕ ПОПРОЩАВШИСЬ...

(пам'яті Едуарда Павловича Семенюка)

Живемо у час болю і смутку, тож на тлі одних прикрих новин інші іноді «губляться»... На дев'яносто першому році пішов з життя відомий вчений, доктор філософських наук, професор Е. П. Семенюк (10.06.1935–16.06.2025). Враженнями від спілкування з цією непересічною людиною ділиться з читачами автор. Едуард Павлович прожив цікаве й насичене життя: дитинство з постійними переїздами – був сином залізничника, навчання на радіотехнічному факультеті Львівського політехнічного інституту, служба в Збройних Силах, робота на приладобудівних підприємствах, навчання та успішне завершення вечірнього відділення факультету іноземних мов Львівського університету Івана Франка. Його увагу привертає інформаційна взаємодія людини та техніки, теорія інформації. Вирішує професійно зайнятися філософією – вступає до аспірантури. Потім був успішний захист кандидатської та докторської дисертацій з філософії. Протягом своєї активної науково-педагогічної діяльності працював у Львівському державному університеті ім. Івана Франка (1970–1981), Інституті суспільних наук АН УРСР (1981–1988), Дрогобицькому державному педагогічному інституті ім. Івана Франка (1992–1993). Очолював кафедри філософії Українського поліграфічного інституту ім. Івана Федорова (1988–1992) та Національного лісотехнічного університету України (1993–2021). Автор фундаментальних праць, найвідоміші з яких: «Загальнонаукові категорії та підходи до пізнання. Філософський аналіз» (1978), «Категорії сучасної науки. Становлення та розвиток» (у співавторстві, 1984), «Технічні науки та інтегративні процеси. Філософські аспекти» (у співавторстві, 1987), «Інформатика. Досягнення, перспективи, можливості» (1988), «Інформаційний підхід до пізнання дійсності» (1988), «Філософія сучасної науки і техніки» (у співавторстві, 2006, 2012, 2017), «Інформатика та сучасний світ. Філософські аспекти» (2009), «Екологізація суспільства. Соціальна роль та моделювання» (у співавторстві, 2012). Десятки статей ученого побачили світ у фахових виданнях, що індексуються міжнародними наукометричними базами Scopus і Web of Science. Його роботи читають англійською, французькою, іспанською та німецькою мовами. Сам Едуард Павлович визначав коло своїх наукових інтересів наступним чином: філософія та методологія сучасної науки, проблеми інформації в суспільстві і науці, інформатика та інформаційна культура особистості і суспільства, філософія сталого розвитку та глобалізації.

Ключові слова: філософія та методологія науки, проблеми інформації в суспільстві і науці, інформатика та інформаційна культура, філософія сталого розвитку та глобалізації.

Пошук шляху

Едуард Павлович – ровесник того, що у нас прийнято було називати *науково-технічною революцією*: розвиток радіотехніки, електроніки та електричного зв'язку – серед визначальних напрямків цього явища. Тож після закінчення середньої школи герой мого нарису вступав на «перспективний» радіотехнічний факультет Львівського політехнічного інституту, який успішно закінчує у 1957-му. Потім працював інженером-технологом складального цеху заводу «Львівприлад». Служив у Збройних Силах. Після демобілізації – інженер-конструктор (1960–1961), провідний інженер (1963–1967) конструкторського бюро «Термоприлад». Був інженером, а потім старшим інженером військового представництва № 1129 Міністерства оборони (1961–1963). У 1963 р. вступив на вечірнє відділення факультету іноземних мов Львівського державного університету ім. Івана Франка, яке закінчив 1969 р.

Його увагу привертає інформаційна взаємодія людини та техніки, теорія інформації. Цей інтерес серед іншого був детермінований швидким розвитком інформаційних технологій у нашій країні та світі, та на роки визначив коло його зацікавлень у науці... Перша стаття «Теорія наукової інформації та питання класифікації наук» побачила світ до вступу його в аспірантуру весною 1967 р. на сторінках третього номеру науково-технічного збірника «Науково-технічна інформація. Серія 2: Інформаційні процеси та системи». Збірник був органом Державного комітету Ради Міністрів СРСР з науки та техніки і Всесоюзного інституту наукової та технічної інформації АН СРСР. Професор згадував, що публікація у такому солідному виданні відіграла вирішальну роль при зарахуванні його на науку.

Того ж 1967-го, пройшовши відповідні випробування, вступив до аспірантури при Львівському державному університету ім. Івана Франка. Робота виконувалася під керівництвом *Бориса Григоровича Кубланова*, що протягом 1963–77 років завідував кафедрою філософії університету. Здобувач вклався у належні три роки й там само в університеті у 1970-му успішно захистив дисертаційну роботу «*Філософські проблеми інформаційного підходу до наукового пізнання*» на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук. Офіційними опонентами на захисті були відомі вчені *Борис Сергійович Українцев* і *Володимир Миколайович Свінціцький*.

Е. П. Семенюк став кандидатом наук у 35 років. Сьогодні, коли аспірантура – черговий рівень освіти, а здобувачі захищають дисертації в 25–27 років, може видатися, що 35 років – запізно, але у 1960–80-і роки це була звична практика, адже після закінчення закладу вищої освіти молоді фахівці зазвичай «ставали» до плуга, верстата чи кульмана й тільки потім, через якісь час, верталися у рідну *Alma mater* на науково-педагогічну роботу. Навіть за таких умов виконання та захист дисертаційної роботи іноді розтягувалися на десятиліття.

Ще до захисту кандидатської, «молодого» науковця залишено працювати на кафедрі філософії франкового університету, де він послідовно долає усі належні педагогу вищої школи щаблі: асистент (1970–1971), старший викладач (1971–1972), доцент (1972–1977). 1976 р. ВАК затвердив Е. П. Семенюка у вченому званні доцента по кафедрі філософії.

Доктор наук

Викладацька рутина не відбила в науковця смаку до досліджень, – він займається проблемою єдності наукового знання, – його цікавить народження нових форм взаємодії суспільних, природничих і технічних наук. З'являються публікації, що розглядають інтегративні процеси у науковому пізнанні, становлення, функції та структуру загальнонаукового знання, філософські аспекти цієї проблеми. Ці напрацювання давали підстави думати про захист докторської. Для цього потрібно було вступити до докторантури чи прикріпитися для виконання роботи до якоїсь наукової установи чи закладу вищої освіти: оскільки докторантури з філософії у Львові не було, довелося шукати можливостей в інших містах: Едуард Павлович стає здобувачем Інституту філософії АН СРСР. У той час Інститут філософії був центральною науково-дослідною установою Радянського Союзу, в якій велася наукова робота з основних напрямків та актуальних проблем філософського знання. Під час роботи над докторською науковець має можливість бачити, чути, спостерігати та знайомиться з провідними філосо-

фами країни. Він відзначав, що особливо вдячний ученим у спілкуванні, з якими народжувалися та обговорювалися ідеї його робіт: *Юлій Анатолійович Шрейдер, Аркадій Дмитрович Урсул, Теодор Миколайович Цирдя, Юрій Михайлович Канигін, Георгій Ілліч Калинич, Руджеро Сергійович Гіляревський, Володимир Спиридонович Готт, Юрій Володимирович Сачков, Віктор Степанович Тяхтін, Петро Васильович Новицький, Лев Аронович Синицький*. З особливою теплотою згадував: В. С. Готта та А. Д. Урсула, з якими пов'язували не тільки ділові але й приязні людські стосунки.

На час роботи над дисертацією Е. П. Семенюка перевели на посаду старшого наукового співробітника кафедри філософії університету (1977–1979). Багато хто вважає *філософів* людьми занадто інфантильними та відірваними від реального життя. Натомість Едуард Павлович був людиною надзвичайно організованою: у процесі активної роботи з'являються десятки статей і дві книги: «Про єдність наукового знання. Загальнонаукові теоретичні засоби пізнання» (спільно з В. С. Готтом та А. Д. Урсулом, 1977) і «Загальнонаукові категорії та підходи до пізнання. Філософський аналіз» (1978). Окрім написання книжок і статей, робота над дисертацією передбачала участь в наукових конференціях. Оскільки раніше конференції зазвичай були очними, нашому здобувачу довелося об'їхати найбільші міста України, побувати в Латвії, Литві, Естонії, Молдавії та Білорусії.

Шлях від кандидата до доктора наук зайняв у Семенюка дев'ять років, що навіть у наш час вважається хорошим результатом, тож у 1979 р. в Інституті філософії захистив дисертаційну роботу «*Методологічні аспекти становлення загальнонаукових категорій і підходів у пізнанні*» на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук. У роботі було проаналізовано логіко-методологічну специфіку загальнонаукових категорій і підходів, що на них ґрунтуються, виявлено їх своєрідність у порівнянні з іншими відомими типами пізнавальних засобів науки.

Про сам захист докторської розповідав небагато: тільки одного разу сказав, що захист був непростим й до останнього не був упевнений в позитивному його результаті. Там само в Інституті філософії перед ним не зміг захистити дисертаційну роботу, присвячену законам мислення у формальній і діалектичній логіці, його колега по університетській кафедрі. Це не додавало оптимізму. Проте до Львова Едуард Павлович повернувся зі щитом!

«Чиста» наука

Через якісь час після захисту дисертації доктор наук Семенюк переходить на роботу до відділу філософії Інституту суспільних наук АН УРСР (тепер Інститут українознавства ім. І. П. Крип'якевича НАН України), де працює спочатку старшим (1981–1986), а потім провідним науковим співробітником (1986–1988). У 1986-му президія АН СРСР затвердила його вченому званні старшого наукового співробітника з спеціальності «Діалектичний та історичний матеріалізм».

З переходом Едуарда Павловича на роботу в науково-дослідний інститут пов'язана одна кумедна ситуація, хоча й сталася вона за сумних обставин: *Володимир Петрович Чугайов*, що був тоді директором Інституту суспільних наук, радий був «обставити» тодішнього ректора університету *М. Г. Максимовича* та отримати «готового» доктора. Тож коли питання переходу на роботу з університету до інституту принципово було вирішено, раптово помирає Микола Григорович Максимович, а В. П. Чугайова призначають ректором університету Франка – ситуація кардинально змінюється: якщо раніше йшли працювати «до нього», то тепер – йдуть «від нього»... *Точку зору*, як відомо, визначає *місце сидіння* – Володимир Петрович «раптово» розуміє, що учений «потрібний» університету, але перехід на нове місце роботи, хоча й з певними труднощами, таки відбувся.

Робота в Інституті суспільних наук була цікавою. Безпосередньо у відділі філософії, до якого потрапив, працювали відомі вчені: *Мирослав Миронович Олексюк, Мирослава Сергіївна Гурладі, Марат Миколайович Верников*. Згадував, що коли М. М. Олексюк вважав, що «молось» робить щось без достатнього пієтету до нього, казав з долею гумору: «Маєте завжди пам'ятати, що в інституті Ви завдяки мені...». Справа в тому, що відділ філософії було ство-

рено за директорства професора Олексюка так би мовити «під нього», – Мирослав Миронович очолював відділ, допоки був директором інституту.

Якщо продовжити тему спогадів пов'язаних із Інститутом суспільних наук, то якось професор опинився в одному вагоні потягу з *Ярославом Дмитровичем Ісаєвичем*, тоді вже академіком і директором Інститут українознавства ім. І. П. Крип'якевича. Їх пов'язували роки спільної роботи в Інституті суспільних наук, хоч й у різних підрозділах, з іншого боку, кардинальні суспільні зрушення 1980–90-х років призвели до зміни у стосунках й між людьми. Едуард Павлович з приємністю згадував про невимушене нічне спілкування у потязі, нібито й не існувало нічого, що їх роз'єднувало. Взагалі про контакти з Ярославом Дмитровичем й під час роботи в інституті завжди згадував з приємністю підкреслюючи його виключну діловитість та інтелігентність.

Роки роботи в Інституті суспільних наук були найбільш плідними для Едуарда Павловича у науковому плані. Побачила світ низка його книжок: «Посилення взаємодії наук в умовах розвинутого соціалізму» (спільно з Н. Л. Поповою, 1983); «Категорії сучасної науки Становлення та розвиток» (спільно з В. С. Готтом і А. Д. Урсулом, 1984); «Соціальна роль інформатики» (спільно з В. С. Готтом, В. П. Мельником та А. Д. Урсулом, 1987); «Технічні науки та інтегративні процеси. Філософські аспекти» (спільно з А. Д. Урсулом і В. П. Мельником, 1987); «Технічні науки, виробництво, соціальна практика» (спільно з В. П. Мельником, 1987); «Інформатика: Досягнення, перспективи, можливості» (1988) та «Інформаційний підхід до пізнання дійсності» (1988). Основні публікації цього періоду демонструють своєрідний синтез двох напрямків його наукової діяльності: філософія та методологія сучасної науки – інформатика, проблеми інформації в суспільстві і науці.

Геракліту приписують слова: «Все рухається і ніщо не залишається на місці», то ж й ця частина життя вченого добігла свого логічного завершення...

Поліграфіст

Семенюк шукав не просто викладацьку роботу, а таку, де йому було би цікаво. Ще під час роботи в інституті академії наук брав участь у наукових конференціях, що проводив Український поліграфічний інститут ім. Івана Федорова. Знайомство й тривалі контакти з відомим мовознавцем *Мартеном Давидовичем Феллером*, що познайомив його з ректором *Григорієм Денисовичем Толстим*, у кінцевому рахунку дозволили перейти на роботу до поліграфічного інституту. Професор завжди наголошував, що тематика, якою він займався (інформатика, проблеми інформації в суспільстві і науці), була близькою до того чим займаються поліграфісти та видавці (обробка та передача інформації).

У 53 роки вчений очолив кафедру. Вже 1989 р. ВАК присвоїв йому вчене звання професора по кафедрі філософії та політичної економії. Робота на посаді завідувача кафедри віднімала багато сил та енергії, тож за чотири роки роботи в інституті Івана Федорова побачила світ тільки одна книга: «Інформатизація суспільства і людина» (1990).

Окрім професорів М. Д. Феллера та Г. Д. Толстого, Едуард Павлович завжди з теплотою згадував учених, з якими йому довелося працювати в інституті: *Олександра Миколайовича Полудова, Романа Михайловича Маишталера, Сигізмунда Матвійовича Звезжинського, Едуарда Тимофійовича Лазаренка*.

Згадуючи одного із своїх колег по аспірантському життю, професор неодноразово повторював його сентенцію: «Основне не вскочити в *концепцію!*». Сам Едуард Павлович не був премудрим пічкурем, тож не слідував цій *homespun truth*¹. Люди, які знали його не надто добре, навіть не здогадувалися, що мав він тверді переконання й через це потерпав іноді. Роки «перебудови» й наступні були непростими для нього. Якщо спробувати опустити усі «зайві» деталі, то професор виявився на неправильному боці історії, як тоді багатьом здавалося... Учорашні «друзі» Едуарда Павловича доклали значних зусиль що би позбутися його: правдами й не правдами звільнити з роботи... Потім він доктор і професор у дусі німецького закону про заборону професій 1972 року не міг знайти собі роботу за фахом у Львові. Єдине місце,

¹ Англійський ідіоматичний вираз, що означає грубувату правду

куди взяли викладати, був Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка, ректором якого тоді був відомий культуролог *Валерій Григорович Скотний*, тож цілий рік Семенюк кожен будній день долав електричкою шлях зі Львова до Дрогобича².

На щастя, для героя моєї розповіді, у 93-му в Українському державному лісотехнічному університеті звільнилося місце завідувача кафедри філософії. Сам винуватець з долею сарказму описував ситуацію, що склалася. Претендентів було двоє: *Олег Іванович Гринів* та Едуард Павлович Семенюк. Коли ректор лісотехнічного *Юрій Юрійович Туниця* побачив список праць професора Гриніва, зокрема теми його кандидатської «Розвиток колгоспної демократії на сучасному етапі комуністичного будівництва» та докторської «Спосіб життя та соціальна єдність суспільства зрілого соціалізму» у нього не виникло жодних сумнівів, хто очолить кафедру в його навчальному закладі. Варто ще зазначити, що О. І. Гринів до того працював в поліграфічному інституті та доклався до звільнення нашого героя з роботи. Що тут можна сказати – тільки повторити слова Ж. Ж. Дантона: «Революція пожирає своїх дітей».

Лісотехнік

Так вийшло, що з професором Семенюком мені довелося знайомитися кілька разів. Перше наше знайомство у 2002 році було «заочним»: я працював у видавництві, де Національний лісотехнічний університет України замовив виготовлення серії книжок за результатами виконання бельгійсько-українського проекту «Філософські та економічні засади сталого розвитку» (виконувався з бельгійського боку університетами в Генті та Антверпені, з українського – лісотехнічним університетом та університетом Івана Франка)³. Серед іншого лісотехнічний університет замовив виготовлення книги Едуарда Павловича «Філософські засади сталого розвитку». Це був навчальний посібник для магістрів та аспірантів. Мені ж довелося опікуватися отриманням грифу Міністерства освіти і науки на цю книжку.

Було ще якесь шапкове знайомство на вулиці, аж поки відомий львівський учений-географ *Микола Миколайович Назарук* не «скерував» мене до Едуарда Павловича за консультацією, коли я надумав розпочати роботу над докторською дисертацією (напевно, це був 2008 чи 2009 рік). Спочатку наші зустрічі мали спорадичний характер – зустрічалися за потреби, обмінювалися статтями та книгами. Коли ж питань до обговорення стало занадто багато, розпочали спілкуватися на постійній так би мовити основі. Декілька раз професор приїздив до мене в академію друкарства (де я тоді працював), але ці поїздки не приносили йому задоволення через спогади про минуле, у першу чергу, – найчастіше ми зустрічалися в лісотехнічному, де Семенюк керував кафедрою. Але ні в нього, ні в мене на роботі не вдавалося поспілкуватися «по душам», тож скоро ми почали зустрічатися в Едуарда Павловича вдома. Після смерті дружини жив він самотньо, дочка й онуки його жили окремо, тож ніхто нас не відволікав від питань державної ваги.

Якщо ж повернутися, до наукової тематики, якою займався вчений у лісотехнічному, то під впливом академіка Туниці активно працював над розвитком задуму «Екологічної Конституції Землі». Юрій Юрійович вважав цю ідею своїм дітищем, тож приділяв розвитку та обґрунтуванню її багато уваги. Вона органічно вписувалася в іншу концепцію, – сталого розвитку, – над філософським осмисленням якої тривалий час працював професор Семенюк.

Разом з *Володимиром Петровичем Мельником* підготував і видав підручник «Філософія сучасної науки і техніки», що витримав три видання (2006, 2012, 2017). У професора за життя було небагато аспірантів але про своїх учнів він завжди згадував добрим словом, радів їх успіхам. Пригадую, яка гордість переповнювала Семенюка, коли у 2018 році професора Мельника обрали член-кореспондентом Національної академії наук, що вже казати про 2024 рік, коли Володимир Петрович став академіком!

Е. П. Семенюк завжди був достатньо принциповим у тому, що стосувалося оцінювання знань студентів. Таким він був в часи історичного матеріалізму, таким він залишився й у наш час. Водночас він тверезо сприймав дійсність й розумів, що надмірність ні до чого доброго не

² Відстань між станціями складає 100 км, а дорога тривала коло двох годин в один кінець

³ Професор активно працював над цим проектом у Бельгії з перервами протягом 1998–1999 років

призводить. Він декілька разів переповідав мені різні кумедні історії про своїх колишніх студентів, що згадували при зустрічах його вимогливість...

З часом робота почала приносити усе менше задоволення, тож просив керівництво лісотехнічного перевести його з посади завідувача кафедри на професора. Казав, що не відпускав його ректор Туниця. Тут варто відзначити, що Семенюк не тримався за місце керівника: серед іншого гнітила значна кількість «паперової» роботи, необхідність ходити на різноманітні засідання.... У 2021 році в лісотехнічному університеті змінився ректор, тож з'явилася прекрасна нагода піти на заслужений відпочинок, тим більше що й нове керівництво, не прагнуло залишити професора на роботі.

Як писалося з професором

Після звільнення з лісотехнічного Едуард Павлович «зайнявся» здоров'ям: мав регулярно ходити в поліклініку на процедури, багато читав, але у нього повністю зникло бажання писати. У той час, як я робив відчайдушні спроби чимось його «завантажити». Так, наприклад, пропонував взяти участь в підготовці книжки про нашого товариша М. М. Назарука: умовляв написати про нього як про філософа... Едуард Павлович казав, – що не має матеріалів, – я підібрав основні роботи Миколи Миколайовича; потім він казав, що мусить подумати, довго-довго думав й нарешті повідомив – нічого не виходить. Мовляв декілька раз сідав до роботи – навіть трішки щось написав, але усе не те, не пишеться, не працюється... Початок активних воєнних дій взагалі справив на нього гнітюче враження й с тих пір він постійно перебував у дуже песимістичному настрої. Взагалі був цільною людиною: мав певні погляди на життя, яких дотримувався. У кінці життя у нього розпочалося якесь болісне переосмислення цінностей, того у чому був переконаний, до чого прагнув.

Потрібно декілька слів сказати про те, як писалося з Едуардом Павловичем... Свого часу в співавторстві ми підготували дві книги «Екологізація суспільства. Соціальна роль та моделювання» (спільно з Т. В. Олянишен, В. М. Сеньківським та Я. В. Котляревським, 2012) і «Концептуальні засади забезпечення сталого розвитку інформаційної сфери України» (спільно з Я. В. Котляревським, А. М. Штангретом і В. І. Воробйовим, 2016), десяток статей у вітчизняних і закордонних виданнях.

Едуард Павлович завжди підкреслював, що спільні публікації це ознака часу – наслідок інтеграції в науці, колективної організації наукового пошуку, що притаманний сучасному періоду науково-технічного прогресу. Так, наприклад, ініціатором першої нашої статті був я: вона стала результатом вивчення книги професора «Інформаційний підхід до пізнання дійсності». Після прочитання книги, одразу виникло бажання застосувати підходи, викладені автором у монографії до аналізу ситуації в моїй «рідній» поліграфії. Потім до нас ще долучився київський науковець, *Ярослав Вікторович Котляревський*, і так з'явилися стаття «Застосування інформаційного підходу до аналізу розвитку поліграфії» (2010). Були й інші приклади: Едуард Павлович вирішив допомогти мені з закордонною публікацією⁴ – попросив мене підібрати свої публікації з теми, що він обрав. У цьому випадку вже він готував текст статті «Інформаційна революція та сучасна поліграфія», що вийшла пізніше англійською мовою (2014). Над книгами робота зазвичай йшла простіше, бо спочатку ми узгоджували загальний план, а потім кожний самостійно готував свої розділи. Звичайно, потім ми обмінювалися матеріалами, вивчали їх, іноді доповнюючи своїми думками.

Професор був надзвичайно уважним читачем, я би сказав, прискіпливим. Верстку статей і книг завжди читав пильно. Правив помилки, ділився думками з приводу того, що варто було би поправити, звісно поки залишалася така можливість. У роботі над тестами закордонних статей допомагало добре знання ним англійської мови.

Остання, як виявилось, наша з ним книга мала побачити світ у цьому році. Робота над нею з перервами тривала вже довший час. Здавалося, немає нічого легшого: я позбирав до купки наші з ним і колегами статті з наукознавства, що друкувалися в журналі *Science and Innovation*, систематизував матеріал. Едуард Павлович перечитав, як завжди уважно, весь

⁴ У той час з'явилися чергові зміни до Порядку присудження наукових ступенів, зокрема щодо необхідності закордонних публікацій

текст, дав якісь зауваження, але якогось бажання працювати як раніше не виявив, тобто відпрацював для годиться, – без вогнику. Потім й на мене навалилися якісь невідкладні справи, то ж роботу довелося відкласти. У минулому році я «видобув» із столу рукопис і *твердо* сказав професору, що мусимо видати цю книгу до його дев'яностоліття. На цей раз ентузіазму в Едуарда Павловича було ще менше...

Наш книжковий клуб

Я вже згадував, що обмінювався з професором книжками. Він мав прекрасну добірку художньої та спеціальної літератури. Колись з сумом казав мені: «Замолоду, звичайно, багато читав, потім через завантаженість – менше, але продовжував купувати книжки у надії прочитати на пенсії, коли мало з'явитися море вільного часу. І ось мені вже вісімдесят, а час усе не знаходиться». Мене, у свою чергу, більше цікавили книжки з наукознавства, які мав професор.

Узагалі, більшість бувальщин що я переказую тут, були рефлексією професора на прочитане. Я приносив йому книжки, він їх читав, а тоді ділився враженнями від прочитаного. У нас із ним був своєрідний книжковий клуб.

Так, наприклад, про участь у створенні «Економічної енциклопедії» (2000–2002) я взяв випадково, коли порадив йому прочитати книгу «Інтерв'ю з професором Степаном Васильовичем Мочерним». Професор казав що з *С. В. Мочерним* його познайомив декан філософського факультету університету Франка *В. П. Мельник*. Пізніше це знайомство переросло у співпрацю. Едуард Павлович написав для «Економічної енциклопедії» статті: Інформатика, Інформаційний підхід, Інформація, Наука, Інформаційний потенціал, Римський клуб, Сталий розвиток, Соціальна роль інформатики. Згадував, що у той час професор Мочерний хворів та перебував у скрутному матеріальному становищі, тож навіть підтримував його матеріально...

Іншим разом з'ясувалося, що Едуард Павлович не читав автобіографічної трилогії Ю. К. Смолича «Дитинство», «Наші таємниці» та «Вісімнадцятилітні». Тож я приніс йому книгу – від прочитаного на одному диханні він був у захваті: разом із Смоличем їх дитинство пройшло у Жмеринці, й хоча різниця у віці в них була більше тридцяти років. Семенюк, казав, що читаючи Юрія Корнійовича він нібито повернувся у дитинство (знайомі будинки, вулиці, враження). Перечитавши спогади Ю. В. Шевельова, казав що краще уявив собі життя Кубланова в довоєнному Харкові.

Останніми роками зустрічалися рідше: раз на квартал, мабуть. Останній рік-два розрив між зустрічами ставав дедалі більшим. Кожних вихідних розмовляли з ним телефоном: остання розмова була короткою: мені здалося, що Едуард Павлович чи то важко говорити, чи він втомився... Я хотів напроситися до нього гості – він обіцяв дати мені почитати книгу А. Д. Урсула «Проблема інформації в сучасній науці. Філософські нариси», а я натомість приготував йому добірку книг, які мали його зацікавити, хоча останній рік він скаржився на те, що йому важко читати – підводили очі...

* * *

Е. П. Семенюка досі читають, його творчістю цікавляться, його цитують: років десять тому я був свідком, коли він отримав листа з КНР – китайська дослідниця історії вітчизняної філософії просила його книжки, яких вона не могла дістати, консультувалася з ним із наукових питань... Сам Едуард Павлович визначав коло своїх наукових інтересів наступним чином: філософія та методологія сучасної науки, проблеми інформації в суспільстві і науці, інформатика та інформаційна культура особистості і суспільства, філософія сталого розвитку та глобалізації.

Професор, як й личить справжньому філософу, спокійно ставився до думки про смерть. Хтось колись казав, що старість з супутніми їй хворобами дається нам для того, щоб ми без жалю розлучалися з життям. Думаю, передчасна втрата дружини та власні хвороби, серед іншого, вплинули на філософське його ставлення до життя та смерті... Років десять тому

Едуард Павлович потрапив до лікарні, я провідував його, а вже після видужання, він напівжартома напівсерйозно сказав, щоб я готувався писати про нього спогади, як фахівець з його творчості⁵. Я вирішив підіграти йому й відповів, що текст ми мусимо узгодити – я підготую, а він поправить... І ось доводиться виконувати побажання Едуарда Павловича: був він непересічною людиною й серйозним вченим. Учні продовжують його справу, праці читають англійською, французькою, іспанською та німецькою мовами, тож пам'ять про цю чудову людину буде жити!

Melnikov Aleksandr Valeriiovych

IT STEP University

83A, Zamarstynivska str., Lviv, Ukraine

orcid.org/0000-0002-9741-9726

HE LEFT WITHOUT SAYING GOODBYE...

(In memory of E. P. Semenyuk)

We live in a time of pain and sorrow, so that against the backdrop of one disappointing piece of news, others are sometimes "lost"... At the age of ninety-one, the famous scientist, Doctor of Philosophy, Professor E. P. Semenyuk (June 10, 1935 – June 16, 2025) passed away. The author shares his impressions of communicating with this extraordinary person with readers. Professor Semenyuk lived an interesting and eventful life: a childhood with constant moves – he was the son of a railroad worker; studied at the radio engineering department of the Polytechnic Institute of Lviv, served in the Armed Forces, worked at instrument-making enterprises, and successfully graduated from the evening department of the foreign languages department of the Ivan Franko University of Lviv. He was attracted by the information interaction between man and technology and information theory. He decided to pursue philosophy professionally and entered graduate school. This was followed by the successful defense of his candidate and doctoral dissertations in philosophy. During his active scientific and teaching career, he worked at the Ivan Franko State University of Lviv (1970–1981), the Institute of Social Sciences of the Academy of Sciences of Ukrainian (1981–1988), and the Ivan Franko State Pedagogical Institute of Drohobych (1992–1993). He headed the philosophy departments of the Ivan Fedorov Ukrainian Printing Institute (1988–1992) and the Ukrainian National Forestry University (1993–2021). The author of many important works, the most famous of which are the books: "General Scientific Categories and Approaches to Cognition. Philosophical Analysis" (1978), "Categories of Modern Science. Formation and Development" (co-authored, 1984), "Engineering Sciences and Integrative Processes. Philosophical Aspects" (co-authored, 1987), "Informatics. Achievements, Prospects, Possibilities" (1988), "Information Approach to Cognition of Reality" (1988), "Philosophy of Modern Science and Technology" (co-authored, 2006, 2012, 2017), "Informatics and the Modern World. Philosophical Aspects" (2009), "Ecologization of society. Social role and modelling" (co-authored, 2012). Dozens of the scientist's articles have been published in specialized journals that are indexed by the international scientific databases Scopus and Web of Science. His works are read in English, French, Spanish, and German. Professor Semenyuk himself defined his research interests as follows: philosophy and methodology of modern science, information issues in society and science, computer science and the information culture of the individual and society, and the philosophy of sustainable development and globalization.

Key words: philosophy and methodology of science, information issues in society and science, computer science and information culture, philosophy of sustainable development and globalization.

Надійшла: 06.10.2025

Опубліковано: 26.12.2025

⁵ У 2010 р. до 75-річчя Е. П. Семенюка я спільно з колегою підготував бібліографічний покажчик його праць